

Intervju med finska krigsbarnet Mirjam Staf, Halmstad.

Född i Paimio, Finland.

Berättar om sin upplevelse som finskt krigsbarn i Halland.

Intervjuare: Anna Lindqvist, Hallands bildningsförbund. Halmstad 2017.

Förkortningar: MS=Mirjam Staf, AL= Anna Lindqvist

Dialektala uttryck och talspråk:

Eh= talspråk

Tatt= tagit

Mhm= talspråk

Dära= där

Lagårn= ladugården

Inspelning 1

MS: Det var ju väldigt många barn där som, dit som jag kom alltså.

AL: Ja.

MS: Ja, men det var aldrig nått, hörde nått, men de kanske inte är kvar. Jag vet inte för jag flyttade därifrån, när jag var, ja, jag var inte så gammal.

AL: Nej.

MS: Jag var nog inte mer än, ja, spelar ingen roll. Men från början så var jag ju inte krigsbarn, utan det var så att, att Röda Korset höll på att hjälpa dom allra fattigaste, som hade det bedrövligast.

AL: Mm.

MS: Till Sverige, på skolorvet, för barnen.

AL: Ja.

MS: Ja, och då var jag med och mina bröder med på det. Och med påföljd att vi fick ju stanna, vi fick ju inte komma hem för att kriget bröt ju ut då.

AL: Ja.

MS: Ja.

AL: Och då kom du 1940?

MS: Ja.

AL: Mm, så det var Finska vinterkriget som ställde till det där för er.

MS: Ja, just det.

AL: Mm. Och då kom ni till?

MS: Det heter Ätran.

AL: Mm.

MS: Och just, Ätran heter liksom området och järnvägsstationen, det fanns ju på den tiden. Bussförbindelser på järnvägen.

AL: Mm.

MS: Men där jag, där jag fick bo liksom, då bodde jag i en liten by som heter Övrap.

AL: Mm. Och du sa dina bröder åkte också?

MS: Mm.

AL: Kom ni till samma?

MS: Nej, det gjorde vi inte. Och det var ren bedrövelse för mig alltså, för mamma hade noga sagt ifrån att "dom tar du hand om, och vet var du har dom, och lämnar dom".

AL: Mm.

MS: Hur skulle jag kunna veta det, kom mitt i mörka natten.

AL: Ja.

MS: Hade jag ju inte en susning om.

AL: Nej.

MS: Men i alla fall så, en hamnade ganska nära mig, fast inte i samma by. Men en, han hamnade i Krogsered, heter det.

AL: Mm.

MS: Har du hört det förut?

AL: Ja.

MS: Krogsered?

AL: Ja.

MS: Har du haft finska barn därifrån eller?

AL: Eh, nej.

MS: Nej. Men du kan det ändå?

AL: Jag känner igen, ja.

MS: ...Vad har jag gjort av den, men kan ta den då. Ursäkta mig.

AL: Nej, ingen fara.

Slut på inspelning

Inspelning 2

MS: Glömt, vad heter det. Sen var det två och ett halvt år vi var här, eller var det längre, tre år kanske. När finska staten bjöd alla sina barn att komma hem och fick gratis hemresa.

AL: Mm.

MS: Jag minns inte om det var, om jag var nio, tio. Ja, jag skulle tro två och ett halvt år kanske. Tio, tio, elva år.

AL: Mm.

MS: Ja. Fast det kunde, ja. Svårt att komma ihåg, det är så länge sen.

AL: Ja, hur länge var ni hemma då, igen?

MS: Ja, mina bröder stannade, de kom inte tillbaks. Det var bara jag som kom tillbaks.

AL: Mm.

MS: För att jag kunde inte acklimatisera mig där.

AL: Mm.

MS: Nej, eh. Jag hade det ju bra här alltså.

AL: Ja.

MS: Men det var fortfarande samma fattigdom i Finland då.

AL: Mm.

MS: Vi bodde till exempel i ett enda rum.

AL: Mm.

MS: Och då var vi ju tre barn och så mamma och pappa. Och det rummet där låg vi, och, allesammans låg där, lagades mat där, tvättade sig där, det fanns bara ett rum, fanns ingenting mer. Nej. Och, men detta var ju som jag säger nu, innan, egentligen innan jag överhuvudtaget hade kommit till Sverige.

AL: Ja, mm. Men du sa dina bröder stannade i Finland, och dom, dom var yngre än dig båda två.

MS: Ja, två år skiljde det mellan, tripp trapp trull.

AL: Ok, mm. Vad, tror du det var lättare för dom att acklimatisera sig tillbaka, eller vad man säger?

MS: Ja, jag stannade ju i Finland då ett tag alltså, också. Innan jag kom iväg igen alltså.

AL: Mm.

MS: Men, jag minns inte rikligt hur det var för att, årtal har jag aldrig vart så, tatt så noga reda på så jag kommer inte ihåg liksom.

AL: Nej.

MS: För jag har för mig att jag var två gånger, så jag åkte en gång tillbaks hit, ganska tidigt. Och så åkte jag tillbaks till Finland en gång till. Och jag jobbade där, jag vet att jag var 15 år, jag satt och sydde på en stor, jättestor syfabrik i Åbo.

AL: Mm.

MS: För vi bodde i Åbo. Och då jobbade jag där först, och det var ju rena slavgöret alltså, så det var ju hemskt. Men så sökte dom ett biträde till Wigelius droghandel, hette det. Det var den finaste affären i stan som var sån där som alltså, handlade med, ja du vet kanske, droger, ja som en sån affär har. Och dom sökte biträde och det villkoret var att man skulle kunna svenska och finska.

AL: Mm.

MS: Och jag fick den platsen alltså. Ja, så jag jobbade väl där ett år innan jag åkte tillbaks hit sen igen och stannade här.

AL: Ok, mm.

MS: Men då var jag nästan 16 år.

AL: Mm.

MS: Så jag vet inte hur du ska sätta ihop det.

AL: Nej. Men när du kom tillbaks då vid 40, började du skolan i Finland också? (1940) Gick du i skola där?

MS: Ett år.

AL: Ett år...

MS: Innan jag kom hit.

AL: Innan du kom, och sen.

MS: Och inte alls sen, jo, det gjorde jag.

AL: Mm.

MS: Då när jag kom första gången, då gick jag i Snällmans flickskola på svenska.

AL: Ok.

MS: Så hette den.

AL: Mm. Och då kom du tillbaks sen till Övrap?

MS: Ja.

AL: Till samma...

MS: Samma familj.

AL: ...familj. Mm. Vad arbetade dina föräldrar med i Finland?

MS: Dom arbetade på, det hette Kupittaa Savi, alltså det är samma, ungefär samma sak som. Eh, jag kanske sitter för långt bort.

AL: Nej, ingen fara.

MS: Ler, ja, en sån här stor firma med, Arabia, liknande Arabia alltså, som det här...

AL: Keramik?

MS: Keramik och ja. Och pappa jobbade väl, han körde väl, han, nej pappa var timmerman heter det på finska.

AL: Mm.

MS: Och mamma jobbade där på, på det andra ja.

AL: Vad hette dom?

MS: Ja, nu var dom ju skiljda min mamma och pappa, det var väl det som gjorde att jag inte stannade första gången. Jag tyckte att det var inte, det var inte min mamma alltså som jag kom hem till, nej. Men dom hette i alla fall Vilma, Vilma Laaksonen och pappa hette August, August Rask.

AL: Mm. Så dom, hade dom skiljt sig innan ni åkte?

MS: Nej.

AL: Dom...

MS: Vi visste ingenting.

AL: Jaha.

MS: Och du vet, vi stod som små svanungar och gick ut, vi satt där och tittade så här, "nej" sa jag, "det är ju inte mamma." Och den, min större bror sa, "nej jag känner inte igen henne", men den lille sa ingenting för han hade ju inte så bra komihåg.

AL: Nej.

MS: Så, jag kommer så väl ihåg det, vi gick dit, utanför, i Finland, det var så här långa WC-byggnader, där man hyrde, så det fanns hur många fack som helst som man kunde sitta på.

AL: Ja.

MS: Och vi gick dit ut och pratade, och jag sa; "nej jag vet inte det här, vet inte vad vi ska göra", vi hade väldigt diskussion oss emellan, det där med. Det hände ju ingenting för det liksom, utan det var, men dom stannade kvar i alla fall.

AL: Mm. Men, så att, din mamma, hade hon flyttat? Eller det var bara att ni inte kände igen henne, eller?

MS: Nej, hon, dom var skiljda.

AL: Dom var skiljda, så ni kom hem till er pappa i stället?

MS: Ja, med ny fru.

AL: Med ny fru... Jag förstår.

MS: Mm.

AL: Mm, och det var hon som hette Vilma.

MS: Ja.

AL: Mm.

MS: Och min riktiga mamma hette Naimi.

AL: Mm.

MS: Naimi Nieminen. Dom är döda ju, båda två, alla tre rättare sagt.

AL: Mm.

MS: Men då när jag flyttade tillbaks andra gången, då bodde jag ju hos Vilma och pappa alltså. Jag sa ju aldrig mamma utan det var Vilma.

AL: Mm.

MS: Och pojkarna bodde ju också där då, så att där bodde vi ju tillsammans då ett tag. Men då hade dom ju förkovrat sig lite granna i sina yrken och pengar så att då hade vi alla fall två rum. Så att ungarna fick ligga i köket och dom låg i sovrummet.

AL: Mm.

MS: Pojkarna låg i en dubbelsäng och jag låg i en sån där utdragssoffa.

AL: Mm. Bodde din mamma i närheten där, eller?

MS: Nej, det gjorde hon inte. Och jag hade fått stränga förbud att jag får inte prata med henne.

AL: Jaha.

MS: Men det brydde jag mig inte om, för att träffade, såg jag henne ute så pratades vi vid ju alltså.

AL: Mm.

MS: Nej, hon bodde inte så nära men det var dock inga avstånd heller, till att tala om, för där gick ju bussar och sånt där. Och spårvagnar inne i stan ju så det var ju inte...

AL: Varför fick du inte prata med henne?

MS: För pappa.

AL: Mm.

MS: Fick inte prata med henne.

AL: Mhm.

MS: Det var bara det.

AL: Det var bara så.

MS: Och, min pappa var ju, han var ju, blev ju liksom krigsskadad så klart.

AL: Mm.

MS: Och han blev i alla fall alkoholist, var väldigt stygg när han hade det.

AL: Mm.

MS: Han kunde, jag minns en vinter, det var kallt som sjutton och snö. Och vi hade lagt oss, och han kom, var inte hemma. Och så kommer han då, upp för trapporna, vi bodde en trappa upp. Och ryter som ett lejon, och slängde ut mig och Vilma, så vi var ifrån sängen barfota ut i snömodden.

AL: Mhm...

MS: Ja, men vi hann rycka åt oss, vi hade ju då kläder hängandes vid ytterdörren där, nedanför trappan. Så vi fick tag på varsin kappas att ta på oss i alla fall. Och sen fick vi då gå i snön, helt enkelt. Och fick gå till järnvägsstationen, där satt vi hela natten.

AL: Jaha.

MS: Mm, så jag har så mycket sånt där jag har, jag, har ni ingen sån här skuggskrivare, eller vad heter det? Jag skulle kunna skriva hur spännande bok som helst efter mitt liv.

AL: Mm.

MS: Har ni ingen som, sån där som skriver så?

AL: Nej...

MS: Det får du leta upp nån.

AL: Det kan jag nog.

MS: Ja.

AL: Det kan jag nog absolut.

MS: För att det, det är en fattig, ska tala om det första minnet som jag minns så var det att vi blev, vi var hos min mormor. Och vi blev väckta, nej, ni får inte vara här, vi låg då i samma rum med min mamma, min riktiga mamma.

AL: Mm.

MS: Var hos mormor, och hon väntade då sitt fjärde barn.

AL: Mm.

MS: Mm, ni får lägga er på golvet i köket, och sa hon, ni får ta halmmadrassen här så får ni ta den med er, och ligga. Så vi låg i en vrå i köket och hörde på hennes skrik när hon förde fram sin dotter.

AL: Ja.

MS: Ja, och vi tyckte ju det var hemskt, ja. Så, jag begrep ju inte heller vad det var alltså. Jag var ju då, jag var ju inte åtta år, jag var ju sju år kanske. Ja, det var ja, för jag fyllde åtta år, och min syster var med. Ja, så att, nej. Så det är mycket sånt där som en författare kan göra mycket av sånt där alltså.

AL: Mm, absolut.

MS: Om, det är ju bara en droppe i havet det dära alltså.

AL: Mm.

MS: Men.

AL: Men hur gick det för din, var det din lillasyster då...?

MS: Ja.

AL: Som föddes då?

MS: Ja.

AL: Mm. Hur gick det för henne, för hon var inte med i...?

MS: Nej, men hon kom med nästa gång jag åkte, följde hon med till Finland, de tog ju fortfarande emot finska barn då. (Menar Sverige)

AL: Mm.

MS: Andra omgången när jag, så då var hon med. Och hon kom ganska nära mig. Men hon hade inte nån tur, hon var hos tre olika familjer, och det var egentligen ingen som ville ha henne.

AL: Mhm.

MS: Men dom hade ju barnbidrag så länge dom hade henne.

AL: Mhm, mm.

MS: Och hon dog i fjol.

AL: Ok. Flyttade hon också tillbaka till Finland?

MS: Ja.

AL: Mm.

MS: Ja, jag fick åka med henne till Finland för dom ville inte ha henne, helt enkelt.

AL: Mm.

MS: Du får ta hand om henne, det är ju inte, det är ju din syster. Du får ta hand om... Vad skulle jag göra? Jag var ju inte gammal, jag kunde ju inte försörja både henne och mig alltså.

AL: Nej.

MS: Nej.

AL: Hur kändes det då?

MS: Ja, det var ju hemskt. Det var förfärligt, och jag vet inte, hon var i alla fall väldigt snäll när hon var liten. Men då var hon ju i puberteten och jag vet inte om det var så, eller om det var bara som dom hittade på, dom som ville bli av med henne. Att ja, vi kan inte lita på henne för hon kan dra upp fönstren på kvällen så vi har lagt oss, och sticka ut på stan, sa hon, sa dom.

AL: Mhm.

MS: Det kan mycket möjligt vara att hon gjorde det, men jag vet ju inte om det är sant heller.

AL: Nej.

MS: Nej. För hon bodde i Båstad, det sista.

AL: Nej, det kan inte varit lätt att vara barn och inte ha någon trygghet.

MS: Nej.

AL: Vad är dina upplevelser från kriget?

MS: Ja, det var ju inte så som jag läste i tidningen som hon hade, för att för det första så kom jag med båt över.

AL: Mm.

MS: Och det var glad stämning när vi skulle åka alltså, för vi skulle på semester. Jag hade fått en liten ny fin väska, jag hade fått en ny klänning, vilket jag aldrig hade haft, alltså. Och jag, jag var ju lycklig, och en liten stråhatt med blommor på.

AL: Mm.

MS: Ja, och jag var ju lycklig som en lärka alltså, så det var hur härligt som helst. Och bröderna brydde sig inte, dom var sådär, dom brydde sig inte så mycket, dom var väl kanske stämplade lite utav hur vi hade haft det också.

AL: Mm.

MS: Mm. Och så att, och den där, när vi då åkte över med båten så, usch. Ja, då hade vi dom där lapparna på oss som du vet.

AL: Mm.

MS: Och adresslapparna, och sen så skulle vi in och alla skulle gå igenom sabadillättika.

AL: Mm.

MS: Alla skulle tvättas i sabadillättika. Dom som hade löss, de klippte de håret av.

AL: Mm.

MS: Men jag fick i alla fall behålla håret, men sabadillättika fick jag ta.

AL: Ja.

MS: Mm, och sen så kom vi då till Stockholm och därifrån var det då, jag tror att det var, att vi åkte tåg till, att det hette Kinnared, tror jag.

AL: Mm.

MS: Och sedan så byta vi till buss där, jag tror det var så.

AL: Mm.

MS: Och då var ju mörkt och eländigt och jag hade så ont i huvudet, jag hade mycket ont i huvudet när jag var liten.

AL: Mhm?

MS: Ja, mm. Och då så kom vi då till ett ställe så plockade dom först väck den lille, han hamnade i Krogsered, vi kom till Krogsered först alltså. Och sen körde dom då mig och min andra bror då till Övrarps vägkorsning, där i Övrap. Och då var det bäckmörkt ute och jag visste inte, och dom som hämtade mig dom hade en cykel som jag fick sitta på, pakethållaren så körde dom, upp mig med det.

AL: Mm.

MS: Och min bror, dom var, dom bodde så nära intill vägen så att det var ju, de bara gick hem alltså. Och han fick det väldigt bra, alltså.

AL: Mm.

MS: Och det fick jag också. Så att, det var det. Men sen så har jag ju mer, alltså vad jag var med då när de bombade Åbos hamn till exempel. Och då var det ju över hundra flygplan på en gång, ryska flygplan bombade, B, vad heter dom, ja det var i alla fall de stora B-bombarna, som bombade.

AL: Mm.

MS: Och dom skulle bomba ner hela finska hamnen utanför Åbo där, vi bodde inte så långt därifrån och säg att huset var så här som vi bodde och hamnen låg väl här. (Hon visar på bordet) Och så här gick tåg, och där var djupa såna här vallar, och det, och så hade vi ett skyddsrum här. Men vi gick aldrig till skyddsrummet utan vi låg här på den här, diket som man kan säga att det var.

AL: Mm.

MS: Och där hade man ju helt full fri uppsikt alltså, dessa hundra plan, du kan tänka dig vilket väsen det var. Och ljus och blix och dunder, så det var ju alldeles förfärligt alltså. Då var vi rädda alltså.

AL: Mm.

MS: Och sen när det då gick över, men då missade de hamnen, så dom fick inte riktigt, hade riktigt, dom kom för långt hitåt.

AL: Mm.

MS: Inåt landet liksom i stället för till kusten vid hamnen där Åbo hamn låg.

AL: Mm.

MS: Så att när vi då kom hem, dörren stod på vid gavel och fönsterrutorna var utblåsta. Men annars så var det, inga människor som gjorde nån åverkan, inte, inte om man tänker sig att folk stjal och så där, rädda alltså. Så vi kom ju helskinnade undan i alla fall, och det...

AL: Mm. Varför, varför använde ni inte skyddsrummet? Var det för långt bort?

MS: Nej, det var nära, men det, vi ansåg inte, pappa ansåg inte att det var säkert, han sa det var säkrare att ligga i diket.

AL: Jaha.

MS: Och han var hemma på permission då också.

AL: Ok.

MS: Ja.

AL: Mm. För annars var han iväg och var soldat?

MS: Ja, han var på kriget.

AL: Mm.

MS: Men dom hade ju permission ibland och han blev skadad också, i benet, det var, han hade hand om hästarna där, också. På det kompaniet, eller vad det heter, där han nu låg, eller den avdelningen. Så hade dom ju hästar, och det har man ju sett på bilder hur mycket hästar det var när de stred i Karelen.

AL: Mm.

MS: Men så att han blev sparkad av en häst där.

AL: Mhm.

MS: Och han var väl hemma för det också, det skulle ju läka sig och så. Men det var ju inte så många dagar han, jag minns ju inte nu, det var bara en liten kort tid alltså.

AL: Mm.

MS: Är det nån som är så gammal som jag, det var väl kanske hon som var på bilden, knappt lika gammal som jag. (Mirjam hänvisar till en artikel i Hallandsposten)

AL: Anita, hon, ja, inte riktigt tror jag.

MS: Nej.

AL: Nej.

MS: Hon är inte det, hon var lite yngre. Men jag tänkte att det kanske inte är så många kvar, utav dom som är såhär gamla?

AL: Nej, det kan vara så.

MS: Nej. Nej det är nog så det är.

AL: Mm.

MS: Ja, ja.

AL: Men du sa, när du kom hit första gången så var ni sommarbarn, kallade dom det?

MS: Vi var sommarbarn ja.

AL: Mm, vet du vad det var för årstid ni reste hit?

MS: Ja det vet jag, det var i juni.

AL: Juni.

MS: Ja.

AL: Och som du sa, det var som att ni skulle åka på semester.

MS: Javisst.

AL: Ja.

MS: Jodå.

AL: Minns du när du fick beskedet att ni skulle åka hit, hur det var?

MS: Ja, det minns jag, att det var ju en dam ifrån Röda Korset som skötte om oss och hade ordnat så vi skulle komma med. Och hon hette Koselnik, för dom hade en jättestor affär, dom var alltså, ja, rika människor.

AL: Mm.

MS: Som liksom, och då hade hon väl det här som hobby med Röda Korset alltså, så att.

AL: Mm.

MS: Och det var ju, det var ju tur för oss alltså, det var det, ja.

AL: Mm. Men då var det sagt att ni skulle vara här en kortare tid?

MS: Ja.

AL: Så det var det ni...

MS: Det var det vi var inställda på, mm.

AL: Mm. Hur var det att få besked att ni inte kunde resa hem igen?

MS: Nej, mig bekom det inte så mycket, faktiskt.

AL: Mm.

MS: Det var, jag visst ju att jag skulle få komma hem när kriget var slut, det gick ju ut, gick de ut med alltså, när kriget är slut får ni åka hem.

AL: Mm.

MS: Ja, och hemma, hemma blev ju hemma för mig. Lika mycket här som, kanske mer än Finland. Fast det är konstigt, man har sina rötter kvar där man är alltså. Man kan inte riktigt släppa det.

AL: Nej.

MS: Nej.

AL: Mm.

MS: Så det är. Men den gången, när vi fick åka hem på finska statens bekostnad, då fick vi åka hela vägen upp genom Haparanda och ner till Åbo.

AL: Mm.

MS: Men då körde dom fortfarande med mörkläggningsgardiner på tåget.

AL: Ja.

MS: Ja.

AL: Så det måste ju vart under krigstiden fortfarande?

MS: Ja, det var det. Och därför att, nu är jag inte riktigt klar, jag kan inte skilja riktigt om detta var andra gången, men det måste det kanske ha varit. Ja, det måste det ha vart, andra gången, när jag var där.

AL: Mm.

MS: Eller om, kanske om man säger, om det kanske var första gången, jag vet inte riktigt. Då var jag alltså, säg åtta, nio, tio, jag var kanske elva år då. Eh, för då var ju tyskarna där, i Finland.

AL: Mm.

MS: Och det var ju inte så himla, det var ju bara ett elände att dom började ihop med Ryssland, Tyskland.

AL: Ja.

MS: Ja, och dom hade ju tatt hela, dom bodde, bredde ju ut sig över hela Åbo alltså. Så jag minns att jag och min farbror, det var pappas yngsta bror, vi skulle gå på bio. Och jag hade ju rätt så ärtiga kläder härifrån Sverige, hade fått röda skinnstövlar och vitt ullig mullig jacka vet jag, och så då, jag såg väl inte så hemskt illa ut heller, så att. Men såna där brydde väl sig inte om hur man ser ut lite, men ja, de gick ihop och gaddade sig. Det var några stycken, så sa min farbror det, "titta inte på dom, titta för allt i världen inte på dom, och låtsas som ingenting, nu går vi lugnt och sansat här" och håll i mig sa han.

AL: Mm.

MS: Så att, men det kändes otrevligt när dom, när dom kom och liksom, så här, stirrbliga på en.

AL: Mm.

MS: Och så skulle man då låtsas att man inte såg det alltså, ja. Det var en otrevlig känsla.

AL: Mm. Och det var tyskar, alltså nazister då?

MS: Ja. Det var det.

AL: Mm. Låtsas som ingenting, ja det är inte helt enkelt.

MS: Ja.

AL: Nej. Du sa du åkte båt, vad det från Åbo, första gången?

MS: Ja, från Åbo.

AL: Till Stockholm?

MS: Mm.

AL: Mm. Minns du vad det var för båt?

MS: Nej, det kommer jag inte ihåg. Men det var förmodligen dom där, det var ju en sån där vit turistbåt, alltså som körde mellan Stockholm och Åbo. Men vad namnet var, det kommer jag inte ihåg. Det, och det finns väl inte kvar, nu så har det väl, inte kvar nu längre, sån båt inte. Men namnet kanske har gått vidare till nästa båt, ja.

AL: Mm. Jag har sen, vi kan titta på lite bilder, för jag har några, Arcturus och några såna. Var ni många, minns du det, som åkte?

MS: Första gången?

AL: Mm.

MS: Ja, vi var jättemånga. Javisst var vi det. Kajen var alldeles full med pappor, ja det är klart, då var pappor och mammor med också. Och skickade av oss, och dom som inte var ute i krig och så. Eller var inte, det var ju inte krig första gången nej. Ja, det var det ju på ett vis. För att larmet hade ju gått. Men om det var, jag kan inte säga om det var, var kriget, att det var över då, det första kriget, alltså. Att det var det larmet jag kommer ihåg.

AL: Mm.

MS: Och folk gick då ut och tittade och frågade, att jag, jo det var att nu är kriget slut, alltså. Det var nog första.

AL: Ja, i april eller något sånt?

MS: Ja, ja. Just det, så att, det var väldigt många barn, som Röda Korset hade tagit hand om, alltså.

AL: Mm.

MS: Det var det.

AL: Blev ni väl omhändertagna på resan?

MS: Ja.

AL: Mm.

MS: Men vi var hungriga, vi fick vänta så länge innan vi fick smörgås, det kommer jag ihåg. Och hemma hade vi inte fått någon mat innan vi åkte överhuvudtaget.

AL: Mm.

MS: Nej.

AL: Minns du nånting från Stockholm? När ni kom dit?

MS: Nej, det mins jag inte. Men jag minns när vi åkte själv sen, jag var mellan 15 och 16 år.

AL: Mm.

MS: Men det kan jag inte röra ihop med detta väl?

AL: Jodå, absolut. Var du i Stockholm då också?

MS: Ja, ja då kom, reste jag, jag hade ju jobbat då ju. Så jag skulle fylla 16 när jag kom hit i juni.

AL: Mm.

MS: För tredje gången, ja. Och då så åkte jag, och det är klart, det var ju inte dåligt att jag var ju inte gammal egentligen, 15 år var jag nog, egentligen. Att, och åka från Finland till Sverige själv. Med båten och hamnade i Stockholm och byta till tåg där, och åka tåg till Kinnared och så skulle de möta mig där då, dom som jag skulle till. Och det gjorde dom ju också. Men tänk, polisen, jag tänker på, vad uppmärksamma dom i alla fall är, fast man inte tror det. För jag kom ju till, då på morgonen, båten kom ju tidigt på morgonen till Stockholm, sjutiden. Och jag, mitt tåg gick ju inte förrän nån gång på eftermiddagen, den som jag hade fått att jag skulle åka med, på biljetten, på biljetterna ja, biljetterna. Och ja det var ju inte annat än att sätta sig där på en bänk. Och du vet där är ju det här stora runda, som folk cirklar kring hela tiden, alltså. Och jag satt där, och det är klart, det var kanske ett lockande byte.

AL: Mhm.

MS: För unga killar.

AL: Mm.

MS: Som inte hade rent mjöl i påsen. Men där gick två poliser och, fram och tillbaka, fram och tillbaks. Och jag märkte att dom tittade så mycket på mig.

AL: Mhm.

MS: Och då kom det en kille och satte sig jämte mig där, och jag blev inte av med honom. "Du kan väl följa med mig, du kan ju inte sitta här hela dagen, vi går ut och går, går hem till mig och äta lite, du har ju inte ätit någonting".

AL: Mm.

MS: Allt möjligt vet du, sånt där.

AL: Mm.

MS: Men då såg jag att när han satt, när han satt där så lämnade dom inte lång väg där innan dom...

AL: Ja, ja.

MS: Så dom hade ju ögonen på mig, med att det skulle inte hända något alltså. Ja, och det förstod jag ju sen. Men inte just då, när det var, som det var. Men man var i alla fall inte så himla dum så att man följde med och skulle äta smörgås hos honom. (Skratt)

AL: Nej.

MS: Nej.

AL: Mm, då ska vi se. Och så kom ni till Övrarp.

MS: Ja.

AL: Till en fosterfamilj där, kan du berätta mer om fosterfamiljen?

MS: Ja, ska jag säga vad dom heter eller så där?

AL: Ja, om du vill.

MS: Har det någon betydelse? Anna och Johan Skoglund. Och dom hade en dotter som hette Gulli. Som var tio år äldre än jag. Hon dog också i fjol.

AL: Mm.

MS: Ja, och nej, dom hade ett litet, ja, dom hade ett litet jordbruk, men egentligen så var det ett litet skogshemman som man sa då, jag vet inte vad man säger nu.

AL: Mm.

MS: Alltså det var mycket skog där. Och morfar, som han då blev så småningom, morfar för mina barn ju.

AL: Mm.

MS: Så, då så, han skötte sin skog så väldigt väl så den var värd mycket pengar alltså, på det viset.

AL: Mm.

MS: Och det var en liten söt stuga, röd stuga. Och där var ju inte, ja, det var inte så långt ifrån grannen, men dom låg ju inte så här kloss, utan det var ju liksom jordbruksområden. Ja, och då så, ja, så fick jag flytta hem till dom då, va. Och sen så hade dom en inneboende, och det var, kan man kanske säga, att det var en inneboende för det var Johans bror.

AL: Mm.

MS: Han hade, jobbade på sågverk i Ätran, och han var ensam ungarl. Så han hade ju inget eget hem. Och han bodde hos oss alltså också då.

AL: Mm.

MS: Ja, och ja. Och dom hade ju släkt, och det var en sån där liten församling, där man skulle, dom hade, satt och virkade, stickade en dag i, var fjortonde dag, kanske eller vad det var. Sen skulle jag sjunga, jag skulle sjunga varenda, varenda gång. Och jag tyckte jag sjöng så hemskt, och så, alltså det var så gräsligt tråkigt alltså. Ställa mig upp där, skulle alla, och så rann tårarna på en del då, för jag sjöng det här, Vildandens sång. Du vet den var ju ganska tråkig, i och med att dom satt det i samband med mig då, att det dom sköt ju på vildanden också vet du. Ja, så, så det var det. (Skratt)

AL: Mm.

MS: Nej, och så, nej, och sen så gick hon Gulli, hon gick i Borås, i tillskärarkurs. Så öppnade dom en fabrik i Ätran, som ligger inte långt ifrån Övrarp alltså då ju. Och där blev hon föreståndarinna, och jag var väl egentligen inte gammal nog för att gå och jobba men, men man fick en sån där bok så man, att man fick jobba. Så att jag jobbade också där. Så jag tjänade egna pengar och jag minns att då så, då skulle jag börja betala för att jag bodde där. För att mat kostar pengar. Och det gjorde jag, men jag fick ändå, jag var, utan att skryta så var jag väldigt duktig på att sy. Det gick så jädra snabbt så jag tjänade mycket pengar, alltså.

AL: Mm.

MS: Till och med att dom hade direktören från Båstad, nej, ifrån Borås.

AL: Mm.

MS: Och hade folk med sig, och han skulle visa när jag sydde. Och där stod en hel skock karlar och tittade på mig när jag sydde. (Skratt) För du vet jag hade lärt mig en teknik, vi sydde hälkalsonger till Acers syfabrik, hette det. (Osäker på stavningen Acers) Och vi sydde hälkalsonger och det var långa sömmar vid benen och där. Så jag gjorde såhär, säg att detta är ett ben, så gjorde jag såhär. (Mirjam visar med sin arm)

AL: Mhm.

MS: Så jag hade alltihopa i handen, du vet. Och det bara löpte, så det var, det gick ju blixtnabbt, alltså.

AL: Mm.

MS: Så att, nej, så att. Det var det.

AL: Mm.

MS: Ja, för att jag minns att jag köpte min cykel också, för jag hade, jag gick ju i skolan där hemma, i Övrarp, låg innan ju. Och då hade jag en gammal, och den var så tung så tung. Den var ju nånting, jättegammal och hemsk alltså. Jo, och så fick jag köpt mig en ny cykel och det var ju härligt.

AL: Mm. Men det var jordbruk och skog, fick du hjälpa till hemma på gården?

MS: Ja, och ibland tyckte jag det var så orättvist, jag hörde musiken uppe då ifrån Sjö, vad heter det, Sjöviken heter det, dansplatsen i Ätran. Sjöviken, och ja, och Gulli skulle gå dit, men jag skulle till lagårn och mjölka, jag fick inte följa med. Jag var för ung.

AL: Mhm.

MS: Ja.

AL: Ja.

MS: Så jag var ju ganska strängt hållen, så där.

AL: Mm.

MS: Och då var jag lite sur, det kommer jag ihåg. Tyckte att ja, alltid ska jag mjölka men hon ska få gå. Ja. (Skratt)

AL: Men när du kom till Sverige, pratade du svenska också då?

MS: Nej.

AL: Utan du lärde dig svenska här. Hur var det?

MS: Jag var dödstyst ett tag, hur länge det var det minns jag inte. Det har dom ju sagt för dom hade så roligt åt detta. För då så står han, Johans bror som hette Oskar, han står och strök sina byxor. Och jag stod så här och jag var ju inte så gammal, jag var ju, då har jag fyllt åtta år. Och stod så här och tittade på han, när han strök. Och då sa jag helt plötsligt på svenska – mamma pressar pappas byxor.

AL: Mhm.

MS: För jag hade gått tyst, insupit.

AL: Ja.

MS: Språket.

AL: Mm.

MS: Då kunde jag prata, mamma pressar pappas byxor. (Skratt) Så det var det.

AL: Ja.

MS: Det var mitt inträde i språket. (Skratt)

AL: Ja, där ser man. Vad sa han då, Oskar?

MS: Nej, vi blev ju alldeles, de blev ju alldeles – men du kan ju prata! Dom trodde nog jag inte kunde prata.

AL: Ja, ja. Var det länge, kommer du ihåg hur länge du hade varit tyst?

MS: Nej, jag skulle väl kanske tro att, kanske tre veckor.

AL: Mm.

MS: Det hade jag nog varit. Och varför jag, jag menar jag måste ju ha fått, ett visst ordförråd för jag, jag menar det var ingenting som var givet, ”mamma pressar pappas byxor”.

AL: Nej.

MS: Det var ju inte, ”kan jag få en smörgås”?

AL: Nej. (Skratt) Nej...

MS: Så att, det var det. Men jag tänkte jag skulle fråga dig, de här som är så gamla som jag, pratar de finska?

AL: Anita gjorde det, hon som var i tidningen.

MS: Ja.

AL: Hon pratar finska. Inte många andra, nej.

MS: Nej. Jag pratar finska.

AL: Mm. Det är ovanligt för dom jag har träffat.

MS: Ja, det är det. Men vet du hur jag uppehöll det? Därför att det var så många barn som kom upp till Falkenberg och Varberg och runt i kring där. Och när dom hade kommit hit då ville de inte kännas vid det finska språket.

AL: Mm.

MS: Nej. Så att när dom fick brev från sina föräldrar så fick ju aldrig dom här som dom fick komma till, den familjen, dom fick ju aldrig reda på vad det stod i breven.

AL: Nej.

MS: Och då så spred det sig det, att jag översatte.

AL: Mm.

MS: Ja, så på det viset höll jag, uppehöll jag finska språket.

AL: Ok.

MS: Att jag översatte brev, till dom som kom och fick brev och dom som skickade brev.

AL: Mm.

MS: Och sen när jag var vuxen då tolkade jag också lite för polisen.

AL: Ok. Det måste ju varit väldigt värdefullt för dom som du hade i din omgivning?

MS: Ja, det var det. Dom var ju väldigt glada för det. Barnen vet jag inte om dom var så glada. Dom hade kommit in i det och dom tänkte nog inte så mycket på det egentligen, att det var, dom skulle var där och där och det var dom. Barn är ju ganska anpassningsbara trots allt.

AL: Ja. Men det har vart, har det varit värdefullt för dig att ha två språk?

MS: Ja.

AL: Mm.

MS: Det har det.

AL: Mm.

MS: För att jag kände nu, för min, min, jag är moster till en, alltså min systems dotter. Och hon är gift och dom bor i, ja i Paimio, där jag är född också. Dom bor där, har ett ställe där. Och dom var här och hälsade på mig nu, i förra veckan. Nej, det börjar bli nästan 14 dagar, nu på torsdag. Ja, det är det, 14 dagar.

AL: Mm.

MS: Och jag kände att jag fick söka ord mer än jag har gjort innan, därför det är tio år sedan jag pratade sist, här finns ingen att prata finska med.

AL: Mm.

MS: Det finns visst en finsk förening här, men det blir inte jag gick dit nån gång, därför att min man var inte så intresserad av det. Men hade jag då gjort, hade vi då gjort det i alla fall, han hade väl suttit med om jag satt riktigt hårt emot men det gjorde ja g inte. För jag tyckte inte det var så viktigt heller.

AL: Mm.

MS: Så att, där finns ju en finsk förening här, men jag, sen så när han dog, det är sex år sen, nu till hösten. Och då så blev det ju inte något, nej, det har jag inte haft lust, jag

tappade väldigt både lust och energi och vikt och allt möjligt. Det, jag saknar honom väldigt mycket, för vi var väldigt kloss.

AL: Mm.

MS: Därför att jag träffade, jag har varit gift en gång innan, och skilde mig. Och sedan så var jag fyra år som jag inte, då jobbade jag bara allt vad jag kunde för att jag skulle hålla ihop huset jag hade och barnen skulle kunna vara kvar hemma alltså, men dom började bli stora då ju. Och så träffade jag då denna mannen och, han jobbade på flyget förresten.

AL: Mm.

MS: Så att, och vi hade ju vuxna, halvuxna och vuxna barn, både. Han hade två pojkar och jag hade två pojkar. Och min äldsta var väl då, han hade gjort militärtjänsten, och den yngste var väl då fyra år yngre efter det. Och hans var, hans var 16 och 12. Så mina var ju lite äldre.

AL: Mm.

MS: Men jag var ju också äldre, för jag var åtta år äldre än han.

AL: Mm.

MS: Och, men i alla fall så blev det ju det när barnen blev stora och fick sina egna så, så köpte vi i Spanien.

AL: Mm.

MS: Så vi hade ett eget hus där. Och där var vi i 20 år.

AL: Mm.

MS: I, i varje vinterhalvår. Så på det viset så kom man litegrann liksom ifrån egentligen. Så jag sa ibland att det är väldigt synd för vi tappar många utav barnbarnens tid alltså, när vi var så mycket borta.

AL: Mm.

MS: Men, jag mådde ju väldigt bra därför jag har ju både värk och hjärtbesvär och allt möjligt vad du kan tänka dig. Så att, vi, det var ett sunt liv vi hade, det var, vi bodde på ett område inte långt ifrån Alicante, som hette Santa Pola. Och, vad heter det, att där var så mycket fritid, fritt område i bergen, så man kunde gå, för där fanns ingen byggnation då, på den tiden. Och nu är det ett enda gytter, allt det sköna är borta.

AL: Mm.

MS: Dessa sköna promenader med gamla ruiner av olika hus som har varit där med sin, då med sina fårfamiljer och det här. Helt borta alltså. Jag tyckte det var bedrövligt sista gången vi var där, sa nej. Men vi sålde ju bara för han blev sjuk, han dog i cancer.

AL: Mm.

MS: Ja, så att. Så därför har det blivit så här, jag har inte, jag har inte kommit igång riktigt, men jag har tänkt att nu, det kanske, man kanske blir småreligiös när man blir gammal. (Skratt) Jag tänkte den när Gud har gett mig så mycket tid över, för jag fick min hjärtinfarkt redan när jag var 57.

AL: Ok.

MS: Och sen har jag ju då bara bytt och haft ombyte, besvärligt och haft ombyte med pacemaker på pacemaker på pacemaker.

AL: Mm.

MS: Så att det har varit jobbigt så. Men det, jag tror att jag förlängde mitt liv med det att jag kunde vara ute och få frisk luft hela året, alltså. För sen kom jag ju hit, men samtidigt drog jag ju på mig hudcancer.

AL: Ok.

MS: Mm, så det har jag ju också behandling för, och går och behandlar för.

AL: Mm.

MS: Så, så att, men vad var det jag skulle prata om egentligen. (Skratt)

AL: Man vet aldrig var det tar vägen.

MS: Nej.

AL: Men vi kan gå tillbaks till Övrap litegrann.

MS: Mm.

AL: Hur var det med vänner? Var det lätt att hitta vänner?

MS: Ja, där var ju en familj, dom hade en pojke och en flicka, och inte så långt ifrån. Och sen så bodde, var det ett hus där och så var det ett hus bara med en liten häck emellan. Men det var två jordbruksställen alltså.

AL: Mm.

MS: Och där hade dom en pojke och en flicka, och så lite längre där borta så var det eh, ja, där var ju fyra stycken. Så det fanns lekkamrater.

AL: Mm.

MS: Och skola, på skolan var det ju inga problem med det.

AL: Nej.

MS: Förutom bara lärarinnan som hade, dom skulle kosta på en blyertspenna extra på mig.

AL: Jaha?

MS: Mm.

AL: Var hon inte snäll?

MS: Nej, hon var väl snäll men hon tyckte att jag, jag skulle använda så det var en sån här liten stump bara kvar, på blyet.

AL: Mm.

MS: För det kostar, och du är ju inte svensk.

AL: Ah...

MS: Mm. Men det fick jag höra faktiskt, så rasism fanns ju då också, fast vi kallade kanske inte så.

AL: Nej.

MS: För att, sen när jag var vuxen och jobbade här, men vi kanske inte ska ta det nu eller?

AL: Ja, absolut.

MS: Ja, jo, då när jag kom hit så började jag ju då när jag var 16 år. Andra gången fyllde jag 16 år, eller den sista gången fyllde jag 16 år, när jag flyttade hit för gott. Och då så fick, jobbade jag först i Ätran, det var ju bara en liten bykrog. Så hjälpte jag till och servera maten där, för det var ju mycket fabriker i Ätran då på den tiden och alla åt på den här, Hotellet heter det, Ätrans Hotell förresten.

AL: Mm.

MS: Och då hjälpte jag till där, men sen så sydde jag ju, på den där Acerfabriken. Dom låg ju så vi åt på Hotellet, men jag vet inte varför det var ett litet tag jag jobbade där, på Hotellet, men det vet jag inte varför det blev så. Men sen i alla fall så sökte jag jobb, för att, ja det var kanske för att Acers fabrik las kanske ner, för att det gick ju inte så bra för Acer, dom gick i konkurs alltså. Det kanske las ner helt enkelt. I vilket fall som helst så sökte jag jobb och då fick jag jobb i Varberg. Och, det var i en kemikaliehandel där också. Och vi var fyra biträden där, fyra biträden var vi. Och vi hade ju inte bra lön, och jag hyrde då egen, jag bodde ensam då på, hade, jag fick inte tag på något annat än en trerumslägenhet.

AL: Mm.

MS: Vad skulle jag med en trerumslägenhet ensam, jag hade inga möbler, ingenting ju. Mm, men i alla fall så hyrde jag ut ett rum, möblerade upp det så hyrde jag ut ett rum. Så fick jag ju hjälp till hyran, med det. Och sen så, jag vet inte, jag fick väl hemifrån då kanske från Övrap fick jag kanske en del gamla möbler, jag vet inte för i alla fall hade jag både köksbord och stolar, och säng och ligga i, alla fall.

AL: Mm.

MS: Ja, så att, men där var det, så åkte jag då hem till Övrarp var fjortonde dag. Och det kostade ju biljetten, kostade ju. Och sen skulle jag ha mat och hushålla mig själv, men jag var ju aldrig, jag fick laga maten själv, för det räckte pengarna inte till något annat alltså. Och så sa jag till dom flickorna, kan vi inte fråga om vi kan få lite mer påökt, sa jag, för jag går back varenda månad får jag börja med att betala krita som jag har kritat i livsmedelsaffären alltså. Det får jag börja varje månad med. Och jag sa, kan vi inte gå och fråga så vi kan få lite mer pengar? ”Jo, det kan vi väl göra”, sa dom, men det var ingen som tog tag, ingen ville följa med.

AL: Mm.

MS: Och till slut blev jag så trött på det här så jag gick upp och gick upp till chefen och sa det att, undrar hur det var om det kunde tänka sig att jag kunde få lite löneförhöjning för att jag klarar mig inte på den lönen jag har, sa jag. ”Jaha, sätt dig ner då så får vi göra en kalkyl vad du gör av pengarna”. (Skratt)

AL: Jaha.

MS: Och vi, han, jag skrev, hade jag med min matbok med mig och visade vad jag hade handlat för och så biljetten hem då var fjortonde dag, åkte jag hem. Ja, och han hade tittat färdigt, ”nej det kan du inte leva på”.

AL: Nej.

MS: Så jag fick påökt.

AL: Mm.

MS: Och du kan tro, sicket ramaskrik det blev. ”Komma hit till Sverige och ta våra pengar och våra löner, att du inte skäms!”

AL: Mm.

MS: Va! Och jag hade ju tiggat och bett hela tiden att vi skulle följas åt allihopa alltså.

AL: Mm.

MS: Ja sa jag, ni ville ju inte följa med mig när jag ville gå.

AL: Mm, det sved då.

MS: Ja visst, gjorde det de. Ja, men jag fick det så jag blev nöjd alltså, jag klarade mig sen. Behövde inte betala varje månad på det här jag tatt innan, ätit upp månaden innan.

AL: Mm, men kunde du uppleva rasism även när du gick i skolan? Alltså som din lärare då, som inte...?

MS: Inte lärarna, det gjorde jag inte. Nej, dom var nog schyssta, det var nog bara hon den här gamla lärarinnan. Hon var gammal, hon gick i pension då, strax efter. Som så att, men hon tyckte att det var dyrt att jag skulle ha block och penna gratis alltså.

AL: Mhm.

MS: Ja. Så var det.

AL: Mm. Hade ni kontakt med din familj i Finland när du var här?

MS: Ja, jag skrev, jag skrev till, så länge, ja jag vet inte hur länge jag skrev till min riktiga mamma, det skrev jag nog längst. Men jag skrev till, och jag var ju över och hälsade på dom också, några gånger. Och min syster hade jag mest kontakt med.

AL: Mm.

MS: Ja, för att pappa han dog ju, och då var jag på hans begravning. Och mamma dog och då var jag på hennes. Men nä, jag kom inte på hennes, för jag var där bara veckan innan, så dog hon veckan efter. För dom hade ringt efter mig, att nu är hon dålig alltså.

AL: Mm.

MS: Ja, men hon dog inte den veckan som jag var där, utan veckan efter. Så att, ja. Och sen Vilma hade jag inte så mycket kontakt med, det hade jag inte. Så nej, så min syster var väl den jag hade kontakten med.

AL: Mm.

MS: Och nu har jag kontakt med, nu dog ju min syster. Så har jag kontakt med min lillebror, för min storebror är också död i cancer. Och systemen är död i cancer.

AL: Mm.

MS: Så att, och jag har hudcancer. Så det är nog nånting i släkten.

AL: Mm.

MS: Ja.

AL: När fick du det?

MS: Det har jag nog haft i 20 år.

AL: Ok, mm. Men du sa du har rest tillbaka flera gånger. Hur känns det att komma tillbaks till Finland när du då åker dit?

MS: Ja, det var med en viss spänning och förväntan alltså, att hur ska detta bli alltså? Åtminstone sista gången liksom, för då var jag ju, då hade jag ju sagt att jag ville åka. Och det är klart jag tänkte efteråt att många kanske tyckte det var väldigt konstigt att jag ville åka, och tänk vad jag sårade dom som jag var hos. Att jag ville åka alltså, över. Men dom sa aldrig nånting, men jag, jag kände, jag är rätt så där liksom, lite känslig.

AL: Mm.

MS: Så jag tänkte hur tar dom det, egentligen? Men, vi var ju i ständig brevkontakt alltså, ja.

AL: Mm.

MS: Så att, och dom vara väntade på att jag skulle ändra mig så jag skulle komma tillbaka till Sverige. Så att, jag hade ju den tryggheten, jag visste ju att om jag ville ifrån Finland så var jag välkommen tillbaka dit som jag hade varit hos.

AL: Mm.

MS: Så det var ju en trygghet det också, i alla fall. Ja.

AL: Hur känns det att resa dit i vuxen ålder? Är det hemma också i Finland?

MS: Nej, det är det inte, det är det inte. Både jag och min man var ju där, två gånger men nej, det var som att hälsa på nån god vän, som bodde nån annanstans alltså.

AL: Mm.

MS: Ja. Men vi hade väldigt trevligt och så ihop, men inte så att jag skulle vilja flytta tillbaka dit, nej. Det, nej, när jag reste tredje gången då hade, det var färdigrest då alltså. Då hade jag, då hade jag inget behov av att tänka att jag ska dit mer.

AL: Nej.

MS: Nej.

AL: Hur ser din relation till Halland ut?

MS: Jo, jag trivs bra, det är bra.

AL: Mm.

MS: Jag tycker här, det är bra, jag vet inte annat vad jag kan säga.

AL: Mm.

MS: Det, jag har haft arbete när jag har velat, och jag har haft många vänner, men nu är dom tyvärr tunnsållade.

AL: Mm.

MS: För åldern tar ut, och sjukdomarna, så det är inte så många kvar. Och skaffa sig nya vänner är inte det samma som de man har haft alltså, det blir inte.

AL: Mm.

MS: Så att, när brukar du dricka kaffe?

AL: Vad sa du?

MS: När brukar du dricka kaffe?

AL: Ja, det är om du vill ha.

MS: Jag kokar lite kaffe va.

AL: Absolut.

MS: Ja, jo så att.

AL: Men jag tänker på dina barn, bor dom också här i närheten?

MS: Ja, ja. Dom ena, minsta sonen han bor i Frösakull, och den stora han byggde sig ett hus i Tylö, ja det ligger i Frösakull det också.

AL: Mm.

MS: Affären där ute i Frösakull, ja just det. Upp där. Och där bodde han, till dess att dom missade sin äldsta barn, när han var 19 år, i tsunamin i Thailand.

AL: Mhm...

MS: Då blev det väl så att dom kände att dom, han kände nog mycket att han ville komma ifrån så han var i Thailand och letade efter honom och då sa han när han kom, han hittade ju, vi hittade ju inte honom, att så mycket hemskt som han såg där, så har han inte haft det värsta i alla fall.

AL: Mm.

MS: För det var ju hela familjer som gick och letade efter en person, kanske mamma och pappa och så ens barn är kvar bara och sånt där. Ja, så att, det var ju, det var tragiskt. Och då åldrades jag tio år den saken är klar, för honom hade jag väldigt mycket. För då var jag ung och hade sånt jobb så att jag kunde liksom, jag hade väldigt fritt på mitt jobb, jag hade frihet under ansvar, jobbet skulle bli gjort men när jag gjorde det, det var ju inte alldeles så punkt och pricka alltså. Så att, nej, det var hemskt.

AL: Mm.

MS: Annars så, nej, jag tycker att det har, och nu har han byggt som dom har velat, pratat om alltid, men jag trodde inte det, för jag tänkte, han var ju ett stadsbarn, inte vill han flytta till landet. Men nu bor dom, de har byggt ett jättestort hus i Harplinge, och dom har hästar och hundar och katter.

AL: Ok.

MS: Och jobbar heltid båda två ändå, så där blir inte mycket tid över att komma och hälsa på mig inte, inte må du tror. (Skratt) Nej, så är det.

AL: Ja... Hur viktigt tror du det är att få berätta sin historia?

MS: Ja, jag vet inte, det beror vem man berättar den för, För det är inte alla som är intresserade och vill höra just hur jag har haft det och hur det varit. Och jag kan inte säga att jag heller är intresserad av alla andra kanske, så jag tar det med en nypa salt att visst är det här intressant, men det är inte alla som tycker det alltså.

AL: Mm.

MS: Det är det ju inte.

AL: Nej, men jag tänker att det är viktigt för sin egen skull, kanske mer?

MS: Jag vet inte, vet du vad. Jag vet inte om jag är konstig på något vis, för att jag, jag är ganska så nöjd. Det har väl vart många bittra stunder, det kan man inte säga utan att de har vart. Men jag har förmågan att det rinner av mig.

AL: Mm.

MS: Så at, men visst kan jag bli ledsen ibland när jag tänker, och snar till tårar till exempel om jag tänker på min, ja min lillasyster, till exempel.

AL: Mm.

MS: Det är klart, det är det ju.

AL: Mm.

MS: Men annars så, och likadant där, som jag tyckte att och kan säga med gott samvete, jag tycker att jag hade det bra, hos den familjen. Men det är klart att ibland märkte man väl i alla fall att deras eget, det var deras eget alltså, det var ju inte jag.

AL: Mm.

MS: Det kunde man ju märka klart, liksom på olika saker.

AL: Mm.

MS: Som, minns så väl på söndagar när dom skulle gå till kyrkan, för det var ju, alla skulle gå till kyrkan på söndagarna, det var ju ett måste alltså. Och, men jag vet inte varför inte jag var med i alla fall. Jag var inte med alla gånger i alla fall.

AL: Nej.

MS: Då satt väl jag hemma, och då städade jag, jag plockade, tvättade alla golven och hade så brått. Det var jättefint när dom kom hem. Och det är klart, det blev dom ju glada för, och då tyckte jag att jag hade gjort nånting bra, så då kändes det bra för mig.

AL: Mm.

MS: Att jag kunde göra det. Och en gång var jag väldigt glad att jag kunde prata finska, och det var, jag tycker inte jag hade haft så stor nytta av det egentligen nu som vuxen, för det är ju inte som sagt många som pratar finska här.

AL: Nej.

MS: Men, men en gång när vi åkte till Spanien och vi satt på flygfältet i Alicante så ropade dom upp namn. Och att dom skulle gå och ställa sig vid den och den gaten så att det skulle komma en och köra dom till flygplanet.

AL: Mm.

MS: Men det hände ingenting, så var det ett äldre par som satt in mot mig och han satt i rullstol, och dom ropade en gång till, nej det hände ingenting. Så tänkte jag, de måste ju, de pratar ju finska, och jag måste fråga och sa – heter ni så och så, som dom ropar upp här i? Ja, jo det gjorde dom ju, dom hette så. Ja men då skulle ni gå till, och anmäla er där och där, så skulle dom hjälpa er och köra med rullvagnen till flyget. Och dom blev så glada, alltså de blev så glada så hade de kunnat så hade de gärna kramat om mig, det hade dom gärna fått göra men blygheten, du vet hur det är, man kan inte riktigt visa sina känslor. Så att, då kände jag mig lycklig.

AL: Ja.

MS: Jag tänkte nu har jag gjort en god gärning, som var värd mycket för dom alltså.

AL: Mm.

MS: Ja. Så det var. Jag är inte så bra på att koka kaffe och prata samtidigt.

AL: Men pratade du spanska också?

MS: Ja när jag var där pratade jag hjälpligt, ja. Jag gick ju och läste här i rätt så många, lång tid.

AL: Ja.

MS: Men det är klart, jag lärde mig egentligen, jo, det är klart att man lärde sig mycket här i Sverige, visst gjorde man det, grunderna. Som jag gick i, det gjorde jag väl. Men där att man var där, man lärde sig, man lyssnade på vad folk sa när dom skulle beställa nånting, och man kan i affären vad det hette och, ja. Så att jag skötte våra bankpapper där, och Lars hette min man, han skötte dom här i Sverige. Så att vi delade på det. (Skratt)

AL: Ja.

MS: Lars.

AL: Mm.

MS: Så att...

Slut på inspelning.

Inspelning 3

MS: Likt den där saknaden efter, och, och va där eller och det har jag ju inte naturligtvis inte eftersom jag inte stannade.

AL: Mm.

MS: För, i hela taget alltså så blev ju mitt liv mycket bättre här, än i Finland, och jag tror att det hade nog inte varit så lätt för mig att vara i Finland. Jag hade nog inte, kanske kunnat sluta ganska illa tror jag.

AL: Mm.

MS: Jag såg så mycket hemska saker, så att jag, usch.

AL: Var det krigsrelaterade saker eller var det?

MS: Ja, nej, överhuvudtaget, nej överhuvudtaget alltså. Det var, det var mycket med det här att ja, folk dom blev sexuellt utnyttjade och inte klarade sig och fick inga jobb alltså, det blev ju gatan till slut, för dom ju. Och, nej, och så, jag hade en faster, hon var ju väldigt snäll var hon, som var med mig på torget och handlade min hatt och min fina klänning som jag skulle ha med mig. Det glömmar jag ju aldrig, den känslan glömmar jag aldrig för det var första gången jag fick nånting, och hade något som var eget. Som var något att tycka om. Hon var ju, hon var ju också en sån här som träffade på först en man och så fick hon ett barn och så åkte han i kriget och så dog han. Och så tog hon då nästa man, ja, det blev likadant med det. Han skadades också i kriget och ett barn till alltså. Så jag menar det är ju hopplöst för dom att komma upp sig sen igen, var det ju för många.

AL: Mm.

MS: När det blir så.

AL: Ja. Men du sa din pappa, han blev alkoholist. Var det på grund av det han hade varit med om tror du? I kriget, eller var det...

MS: Han kanske hade generna innan, det vet ju inte jag alltså. Men han, men det var naturligtvis kriget som gjorde mycket.

AL: Mm.

MS: Det var det, ja.

AL: Ja.

MS: Men han var sån där konstig alkoholist alltså, han skötte sitt jobb perfekt. Och var väldigt omtyckt på jobbet och kunde vara duktig. Och så, så kom då det här att, ja, och det var så, ska jag tala om för dig, att, vad jag minns. Så var det när han kom hem och hade varit på jobbet, då när kriget liksom var lite uppehåll där då ju, också jag var hemma då. Så hade vi en trappa upp dit där vi bodde och så var det trappsteg, två trappsteg först innan dörren, innan man kunde öppna dörren där. Jo, och där satt barnen som var i, där var ju många som bodde i den här huslängan. Många uppgångar så, alla dom barnen samlades utanför vår trappa och satt där, troget och väntade på lördag kvällen, lördag när pappa hade fått lön.

AL: Mm.

MS: För då visste dom om dom satt där när han kom hem då fick dom en peng.

AL: Mhm.

MS: Ja, så att ja, och det var så inlärt precis som dom här liksom. (Mirjam hänvisar till fåglarna hon matar på sin uteplats)

AL: Mm.

MS: Jag tror dom hade loppor, jag undrar, dom kommer väl inte på folk väl? Nej.

AL: Nej.

MS: Du ser, dom biter sig så förfärligt. Här har vart så torrt så de har inte kunnat bada sig mycket, inte funnits mycket vattenpölar.

AL: Men då brukar dom bada i sand tycker jag.

MS: Ja, men det finns väl inte det här heller. Här är ju mycket gräsmatta. Här är väldigt lugnt på det här området.

AL: Mm.

MS: Nej, så det var en tvåsidsmänniska.

AL: Ja.

MS: Två sidor.

AL: Men då när han kastade ut er, när han kom hem. Skämdes han för det?

MS: Nej.

AL: Nej...

MS: Nej, han mindes väl inte vad han hade gjort.

AL: Nej. Mm. Nej.

Slut på inspelning.

Inspelning 4

MS: Alltså, när jag fyllde åtta år, så sa dom att nu ska du gå till, de hade en sån här liten veranda, gå till verandan ska du få din födelsedagspresent. Ja, och jag tänkte, jag visste ju knappt inte varför jag skulle ha en födelsedagspresent, aldrig, vad det var för nått, för jag hade aldrig fått nån födelsedagspresent.

AL: Nej.

MS: Ja, och då låg det, då låg det i en liten, dom hade gjort i ordning i en skokartong, tror jag. Så det var inte så luxuöst, men dom hade både kudde och madrass och lakan och så låg det en liten trasdocka i den förstår du.

AL: Mm.

MS: Och tänk att jag blev så glad, så dom sa det att den här dockan den skulle med precis över, överallt alltså. Jag hade ju aldrig ägt nått sånt.

AL: Nej.

MS: Likadant visste jag inte vad en tandborste var för nånting.

AL: Mm.

MS: Nej, så att. Jag började borsta, nej, så att borsta mina tänder fick jag börja med när jag var här alltså.

AL: Mm.

MS: Ja. Så det var ju... det kommer man ihåg.

AL: Ja, var det många såna kulturkrockar, med mat till exempel? Ny mat i Sverige och sådär?

MS: Nej, nej men på, det var det väl i, ja i Finland. Jag växte, jag förstår inte att jag har kunnat bli så pass som jag blivit. För jag växte ju upp bara på fransbröd och, fransbröd och lite kaffe.

AL: Mm.

MS: Och sen så hade vi då knäckebröd som man fick gå och tugga på.

AL: Mm.

MS: Nån riktig mat det vet jag inte om vi hade så mycket.

AL: Mm. Och ni bodde i stan?

MS: Ja.

AL: Mm.

MS: Men sen när pappa gifte om sig med Vilma så, så hade hon släkt som bodde på landet. Och då blev det lite bättre för då fick vi, när dom, de hade tomatodling som dom sålde tomater. Levererade tomater i affärerna. Och då var vi med och hjälpte till och plocka ner tomater, då fick vi alltid massa tomater med oss. Och vi fick potatis med oss och ja, lite rovor.

AL: Mm.

MS: Vi åt mycket rovor.

AL: Mm.

MS: Heter det rover eller rovor, nej, rover heter det nog va? Rova, en rova. (Skratt) Ja, i alla fall sånt fick vi med oss så då blev det ju lite annorlunda. Men annars fick vi ju bara mat en gång och det var på kvällen när de hade slutat att jobba.

AL: Ja.

MS: Ja, annars var det bara att man kunde ta en knäckebrödsbit, inget smör, ingen mjölk.

AL: Nej.

MS: Nej.

AL: Och det måste, det ändrade sig när du kom till Sverige?

MS: Ja, då fick jag ju allt detta goda då, så. Ja, och bär, svamp var vi och plockade i skogen strax intill där. Och det ja.

AL: Fanns det nått du inte tyckte om i Sverige?

MS: Nej, och det gör det fortfarande inte. (Skratt)

AL: Nej.

MS: Nej, jag är jätteglad i mat, all sorts mat, har jag alltid varit. Men jag var väldigt mager när jag kom hit, och det är klart man kan inte bli så väldigt, på, tänk, fransbröd, bara fransbröd och ingenting annat, och så en slurk kaffe till det.

AL: Mm.

MS: Det var inte mycket att hurra för.

AL: Nej. Nej det blir man inte fet av.

MS: Nej.

AL: Nej. Vet du om ni skickade paket hem till Sverige, till Finland?

MS: Ja, det gjorde vi.

AL: Vad kunde dom innehålla?

MS: Ja, vi kunde, socker, kaffe, och socker och kaffe i alla fall men vad kunde det vara mera som var så, nej. Jag kommer inte ihåg men förmodligen var det bröd också, kanske knäckebröd men inte så grovt som, som dom hade i Finland alltså.

AL: Mm.

MS: Men det är jag inte säker på.

AL: Kläder kanske?

MS: Ja, man hade ju nån gammal som inte var, skor till exempel, när man växte om dom inte passade nån människa mer. Men skor skickade vi, kommer jag ihåg. Och ja.

AL: Mm.

MS: Inte herrskor utan det var såna som Gulli och jag hade haft då alltså som var. Eller som hon hade haft innan jag kom dit, men som dom inte hade slängt utan sparat. Ja.

AL: Mm.

MS: Nej, jag vet inte, något annat kommer jag inte ihåg. Men skor, och smör tror jag också vi skickade faktiskt.

AL: Mm.

MS: Men det är klart, skickar man på vintern så smälter det ju inte heller.

AL: Nej...

MS: Jag tänkte annars smälter väl smör. Men det vet jag inte.

AL: Nej. Och det var ransoneringstider här i Sverige?

MS: Det var ransonering ja.

AL: Hade du ransoneringskort också?

MS: Ja, hade jag. Och jag blev, jag blev svensk medborgare när jag var 18 år.

AL: Mm.

MS: Då fick jag äran att bli svensk medborgare, informerad från polisen sen, att nu var jag svensk medborgare. Ja.

AL: Mm. Så, men du ansökte om?

MS: Ja, ja.

AL: Hur kändes det?

MS: Jo, det kändes bra.

AL: Mm.

MS: Ja, nej men nu är jag, nu är jag svensk, men det klart det blir man ju aldrig ändå. Som du säger att rasism, den som vill ha det bryr sig väl inte om vilken nation man kommer har, utan det var...

AL: Ja, det är tråkigt.

MS: Inte om man var antingen svensk eller inte, utan det.

AL: Men kände du dig som en invandrare i Sverige?

MS: Ja, i början, det gjorde jag, mm. Och speciellt sen när jag hade flickorna på eh, Viola, Viola Kemikaliehandel, hette det som jag jobbade på.

AL: Mm.

MS: Och när dom sa det, "komma från ett annat land och ta våra löner och våra jobb".

AL: Ja.

MS: Då kände jag ju att, nej, och jag har nog kanske varit, jag har nog blivit danad litegrann. Jag är väldigt försiktig, jag släpper inte folk gärna alldeles inpå mig. Jag tar gärna lite avstånd ifrån, det är klart att det är lite olika människor, en del känner man ju med samma att man kan liksom göra det och öppna sig, och så. Men jag, jag är väldigt, och det som kan bidra själv till att jag liksom är lite ensamvarg alltså. Att det har danat mig på det viset, det, det har man nog, det kan man nog sig. Ja.

AL: På grund av vad du vart med om?

MS: Ja, och så då, att dom sa, ja också förresten när jag jobbade på ett konditori också, där i Varberg. Var det i Varberg? Ja, det var det. Jobbat både i Falkenberg och i Varberg så det är, jobbat med neråt landet. (Skratt) Jo så att, så gifte jag ju mig då när jag jobbade där, jag var 22 år tror jag, eller 24 kanske. Kommer inte ihåg, vad det var. Och så, då tyckte jag att nu hade jag rätt och säga litegrann, nu var jag ju vuxen, nu var jag gift, nu var jag svensk. Nu får jag ju säga lite vad jag tycker. Och så jobbade jag på ett ställe och hon, ägarinnan där, hon var en sån där väldigt parant kvinna. Och det skulle alltid gå efter precis punkt pricka som hon sa. Och jag vet inte, det var nått som inte jag hade då riktigt lyckats riktigt med, så ja, "du har blivit så förnäm sen du blev gift, så".

AL: Mm.

MS: Och då kom det där igen alltså, att man kan, man vågar inte säga lite, nej man var lite återhållsam faktiskt.

AL: Mm.

MS: Och likadant när Johan, när han dog. Så var det folk som pratade mycket då, vilket var brukligt och kanske är fortfarande, men inte så mycket som förr. I alla fall, höll tal alltså, vid graven och detta var då vid, dom bjöd ju alltid efteråt på kaffe eller mat eller nått sånt. Och då så, så var det en utav dom som sa det, det var ändå min lekkamrat, att vi får dock betänka att Johan verkligen var annorlunda och öppen människa, som kunde ta emot en helt främmande människa i sitt hus.

AL: Mhm.

MS: Det var jag det.

AL: Mm.

MS: Mm. Jag tänkte, jaha, de sa minsann inte att han var, att nånting om Gulli, utan det var bara jag, var då en främmande människa i sitt hus.

AL: Ja.

MS: Ja.

AL: En åttaårig flicka.

MS: Ja. Så visst känns det.

AL: Mm.

MS: Det gör det.

AL: Mm. Ja, det är en ständigt aktuell fråga, invandring.

MS: Ja, det är det, ja. Och det verkar inte till att bli bättre. Det blir värre och värre.

AL: Mm.

MS: Jag tycker så hemskt, jag känner med dom flyktingarna, på det viset att jag känner igen mig själv i dom alltså.

AL: Mm.

MS: Att dom mister allt vad dom har liksom på, nu har dom haft kriget som liksom har slagit ut allt för dom, det hade ju inte jag. För jag kom ju ut, ifrån det innan det liksom. Dom som bodde i Karelén och Petsamo och Imatra och allt vad det hette, dom var ju där under kriget och förlorade allt vad de ägde och hade alltså, så, och människoliv. Så att, det var ju lite skillnad på det, men ändå så, jag känner inom mig precis liksom hur det skulle ha varit alltså.

AL: Mm.

MS: Och ha, ha haft det så. Så jag känner mig lycklig att jag har fått det så bra som jag har fått, jag är nöjd på gamla dar.

AL: Mm.

MS: Med mitt liv, fast det har varit väldigt omvälvande.

AL: Mm.

MS: Det var därför, jo, så har jag just ett par vänner kvar som bor i, som bor i Norge, som vi träffade, umgicks mycket i Alicante. Och dom säger, jag har berättat litegrann för dom, säger men varför kan du inte skriva en bok om detta som är så intressant. Nej men säger jag, jag kan inte skriva, jag kan inte skriva, jag är ingen författare. Ja men, det skulle du ju ha, nån som skriver, ja, sa jag, det skulle jag gärna vilja ha.

AL: Mm.

Slut på inspelning.